

Oponentský posudek na disertační práci PhDr. Pavla Mückeho

Paměť a paměti druhé světové války v českých zemích. Vzpomínkové práce vojáků druhého čs. zahraničního odboje. Ústav českých dějin, FF UK

V disertační práci představuje autor mnohohvrstevné téma, „Paměť a paměti druhé světové války v českých zemích. Vzpomínkové práce vojáků druhého čs. zahraničního odboje“. Cílem autora by bylo „postihnout fenomén vzpomínkových prací jako ztvárnění životního příběhu“ a zároveň „poukázat, jakým způsobem se těmito pamětními produkty dá pracovat při psaní dějin“.

Disertační práce je logicky koncipována a skládá se ze dvou základních částí: teoreticko-metodologické a analyticko – interpretační části.

V první části se autor snaží o postižení okolností vzniku a utváření životních příběhů a vzpomínkových prací a také o jejich rámcovou typologizaci a to v širokém kontextu společenských a humanitních věd, v jejímž centru se pohybuje historiografie. Tento přístup může zcela jistě přinést určité nesnáze, neboť je nutné postihnout obrovskou škálu poznatků a přístupů – jednotlivé části pak mohou působit místy nevyváženě (např. kapitola o krásné literatuře), na druhou stranu jde o velmi podnětný přístup, neboť jen takto zvoleným postupem je možné vyhnout se jednostranným pohledům, a díky tomu i komplexněji postihnout fenomén vzniku a utváření vzpomínkových prací, práci na pomezí paměti, dějin, literatury a dílem i médií; i proto patří k charakteristickým rysům této práce jistá „neuzavřenost“, která je ovšem z toho pohledu logická a dává příležitost k dalším „promyšlením“ tématu a dalším výzkumům. Navíc moderní dějiny, i díky vzpomínkovým pracím, ale i orální historii stále vyzývají odborníky k novým a novým pohledům. Proto ona neuzavřenost nepůsobí nijak nedostatečně, ale spíše motivačně a to jednak jako pobídka k dalšímu prohloubení předložené látky, nebo ke zvolení jiných postupů daného výzkumu. Zvláště pro soudobé dějiny (a v našem prostředí) jsou „reinterpretační“ různých forem životních příběhů typické; příkladem mohou být skupiny čs. vojáků, např. mezi jejich „pamětní tvorbou“ a „vyrovnávání se s minulostí“ lze nalézt mnohé ekvivalenty.

Pavel Mücke se v teoreticko - metodologické části práce, která má hned několik rovin, snaží dopátrat obecného kontextu zachycování životních příběhů (např. na základě studia literatury a dobových encyklopedií); nabízí vlastní typologizace vzpomínkových prací vzniklých „pod rukama“ čs. vojáků, a na to navazuje v částech o vzpomínkových pracích, kde naopak převážil podíl „oněch druhých“ (zde by bylo možné některé části ještě hlouběji rozpracovat, např. okolnosti vzniku Cestami života L.Svobody za pomoci rozhovorů

s některými dobovými aktéry, v dílčích, a někdy poněkud povrchních a schématických sondách také nástin jakým způsobem se s těmito „produkty paměti“ vyrovnávají a pracují s nimi jiní (např. masmédiá či historiografie) – zde by bylo možné rozšířit téma např. o práci s tiskem či o analýzu rozhlasových nebo televizních pořadů.

Autorova teoreticko-metodologická část je jedním z prvních přehledových pokusů o tematizaci forem životního vzpomínání v české historiografii, někdy v budoucnu by se tato část mohla stát skvělým výchozím textem pro další podrobnější zpracování.

Jestliže první část je pro posuzovatele v mnoha ohledech velmi podnětná, především díky autorem zvolenými přístupy, druhá, „historická“ část, zabývající se interpretacemi analyzovaného materiálu za první v ničem nezaostává, ba naopak. Autor metodologicky inspirován frankofonní (např. P. Nora či M. Halbwachs) i anglosaskou literaturou (např. R. Holmes) přináší ve formě dílčích sond hodnotné zpracování klíčových témat, samozřejmě, že i zde by bylo možné jednotlivá „vynořená“ témata dále rozpracovat. Na druhou stranu, práce P. Mückeho je již tak rozsáhlá, že by její další dopracování nebylo pro formát doktorské práce únosné.

Autor, velmi plasticky a čtivě, zprostředkovává vnímání tzv. velkých událostí (Mnichova 15. 3. 1939) a jejich místa v „ideovém pozadí“ líčení životních příběhů. V této pasáži operuje s konceptem tzv. mnichovského mýtu Jana Tesaře, dále míst teritoriálně – symbolických (v podobě sledování sémanticky někdy splývajících pojmů „domova“ a „vlasti“ a konečně sledování vztahů „uvnitř“ či „vně“ vlastního kolektivu čs. vojáků (spolubojovníků, velitelů, politických elit).

Podle oponenta je třeba ocenit, že se autor nesoustředil pouze na dobu válečnou, ale sleduje tato témata v širším časovém horizontu, což přináší nutnost orientovat se v širokém dobovém kontextu a nutnost pojmout do líčení široké pozadí událostí dějin 20. století, což lze realizovat jen do určité míry, proto jsou zřejmě některé pasáže spíše letným nástinem, který by si žádal hlubší zpracování (např. vztah k politickým elitám, spojencům či nepřátelům).

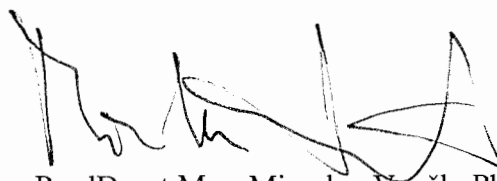
Zvolený interpretační pohled je výsostně věcí autorskou, a i když by bylo možné zahrnout do této interpretační části i některá další témata v analyzovaných pramenech zmiňovaná (např. genderovou analýzu vztahu čs. vojáků k ženám) či naopak nezmiňovaná či málo frekventovaná témata (o čem čs. vojáci nehovoří či hovoří málo a neradi), je možné brát dosažené výsledky za relevantní a přínosné, navíc mohou posloužit jako dobré východisko pro další zpracování (např. z perspektivy komparativní).

Rád bych autorovi na tomto místě položil otázku, proč nenahrál více rozhovorů a zda by mohl srovnat realizované rozhovory s písemnými vzpomínkami? Zároveň bych rád znal

odpověď na otázku, jaké mohou být východiska pro sledování forem a utváření životních příběhů ve vztahu k jiným pamětnickým skupinám?

Svojí disertační prací Pavel Mücke přesvědčil, po všech stránkách, že doktorský titul bude v dobrých rukou. Podle mého soudu, kolegy, který má možnost sledovat profesní růst kolegy Mückeho téměř po dobu pěti let, roste v autorovi historik, který svým přístupem již dnes obohacuje českou historiografii, a pokud v oboru výzkumu soudobých dějin zůstane, má před sebou značnou perspektivu. Práci považuji po všech stránkách (logiky, přehlednosti, jazykového zpracování) za více než zdařilou a velmi přínosnou.

Ze všech výše uvedených důvodů **d o p o r u č u j i** předloženou disertační práci k obhajobě.

Doc. PaedDr. et Mgr. Miroslav Vaněk, Ph.D.

Ústav pro soudobé dějiny AV ČR

V Praze, 15. 9. 2009